

Грейс Елизабет Кинг и нейното време

Росен Велчев

Grace Elizabeth King and Her Time: The paper focuses on the key role of Grace Elizabeth King upon the mentality in the American state of Louisiana. King's role in the shaping of the southern (female) mind is of great importance in accordance with the shift in the socio-political situation after The American Civil War. Moreover, the humanistic ideas of the writer are indicative of her full-fledged view that the North and the South should be equal in rights. This, according to King, holds true for their citizens as well.

Key words: Grace Elizabeth King, Local color, Regionalism, Balcony Stories, Louisiana

ВЪВЕДЕНИЕ

Грейс Елизабет Кинг (1852-1932) е трудно разпознаваема у нас не само сред четящата публика, но и сред специалистите по американистика. Въпреки литературните и социалните ѝ постижения, у нас не съществува осмисляне на делото ѝ. Това налага запълване на подобна сериозна празнина, за да се постави приносът на Кинг в полето на американската литература на научна основа.

Задоволително обяснение по горните проблеми обаче би представило единствено онова изследване, което задълбочено проучи литературната ситуация, свързана с Кинг и нейното време. Настоящият доклад е стъпка в тази насока.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Грейс Елизабет Кинг произхожда от Луизиана – южняшки, аграрен щат, който е пресечна точка на плеяда от общности, култури, езици. Формално тя принадлежи към т. нар. *local color* (буквално “местен колорит”) писатели. Тези писатели имат собствено звучене, отразяващо спецификата на живота в даден американски регион.

Кинг изгрява на литературния небосклон в момент на подем на споменатото литературно направление. И въпреки че писателската дейтелност на представителите на това направление “... често е била отслабена от сантименталност и неумел завършек, [те] са се доближавали към реализма посредством опитите им да включат в състава на произведенията си подходящите диалекти и автентичността на всеки детайл.” [1]

Разпространено е и схващането, че местният колорит е ранна версия на мултикултурализма и че е “парадоксален жанр – пример както за маргиналното, така и за сигнификантното, за отклонение от нормата, но и за наличието на социална дисциплина, за различията, но и за повелята за национално единство.” [2] Важно обаче е не толкова горното уточнение, колкото предаването на същинските черти на местния човек и обстановка, преплетени с националните характеристики.

Писателите от *local color* са познати и като “регионалисти”, но двете понятия не са задължително идентични. Ако залагаме на точност относно термина “регионализъм”, то е необходимо да се подчертае, че същото е по-обосновано от “местен колорит”, защото извежда на преден план не второстепенни детайли относно региона и обвързаността на писателите с една робовладелска и/или йерархична структура на обществото с консервативни принципи, а е известно с онова, което Флора нарича придаване на „определена форма на идентичностите в различните райони”. [3]

Бележити съвременници на Кинг са Брет Харт, Мери Уилкинс Фрийман, Алис Кери, Мери Остин, Едит Мод Итън, Хариет Бичър Стоу, Сара Орн Джует, Джордж Харис, Чарлс Браун, Хенри Уийлър Шоу, Ъруин Ръсел, Джоуел Чандлър Харис, Рут Стюарт, Алис Дънбар Нелсън, Кейт Чопин, Уошингтън Кейбъл, Томас Нелсън Пейдж, както и поетите Милър и Уиткъм Райли. Повечето от тези писатели допринасят за утвърждаването на традициите на регионализма.

Грейс Кинг, от друга страна, е носител на уникална писателска дарба на литературното поприще в Ню Орлиънс и в американския юг, защото единствена от своето поколение успява да “експериментира с пределно голям набор от дискурси, тъй сякаш е била решена да напише истината за своя регион, за своята класа и родов пол във всеки един възможен аспект, във всяка тоналност на гласа” [4] – оценка, която е признание за заложените ѝ като “южняшка писателка от направлението *local color*, обладаваща огромен талант [и осветляваща] връзката между болката и продуктивността – така съдбоносни за това направление.” [5] Следователно Кинг не се превъплъщава в образа на сантименталния защитник на американския юг и неговите традиции от “посегателствата на Гражданската война. Чрез разностранни жанрови превъплъщения – проза, (авто)биографии, критика, исторически съчинения у Грейс Кинг откриваме изобилие от теми и мотиви, обвързани със социалните и битови отношенията между разнородните прослойки на обществото, между расите.

Кинг израства с раните на Гражданската война и последиците ѝ върху живота на жената, с болезненото съзнание за загубата и разрухата, със спомена за Юга след войната и консеквентната доминация на “северния” начин на живот. За Кинг възстановяването на Юга в периода след Гражданската война също поражда тревога, защото Кинг е от онези писатели, които се изправят срещу настъпващата от север индустриализация по отношение на социалната и културна страна на това явление, намиращо израз в изолация и подценяване ролята на жената в общество на мъжкото надмощие. Южняшката жена е онзи безценен индивид, както за Кинг, така и за Маргарет Мичъл, който трябва да продължи напред въпреки материалното опустошение или душевните трусове. Тук между Кинг и Мичъл не се наблюдава отлика в позициите.

Грейс Кинг обаче е диаметрално противоположна спрямо Мария Макинтош и Каролайн Гилман, тъй като не е апологет на южняшките ценности. Кинг е близка до веруюто на Мичъл в “Отнесени от вихъра”, че южняшкият бит е безнадеждно остарял, тъй както и феодалната система на средновековието. Кинг ще се разграничи от Макинтош и Гилман, но и от Хенц, Терхюн и Огъста Евънс, неистово желаещи да опазят статуквото, що се касае до съхраняване на общностните принципи на аграрното класово общество на Юга. [6] В произведенията на Кинг се откроява хуманният протест срещу ужаса на войната. Това са причините, поради които тя – много години след края на войната – ще напише в *Memories of a Southern Woman of Letters*, че само миналото е онова, което южняците истински притежават. Тези слова кореспондират с “Отнесени от вихъра”, с огорчените от съдбата жени, които “... живеят само със спомените за отминалото време и за своите мъртъвци”. [7]

За Кинг и Мичъл е значимо болезненото душевно измерение на Гражданската война, но и психологическите сътресения за южняшката душа. Онова, което е останало в съзнанието ѝ е една картина на някогашния спокоен (но и разточителен), консервативен, необезпокояван от външни сътресения, но и изпълнен с вътрешни драми американски юг – местонахождение, което по исторически причини, не по географски признак, е формирало множество лица и “за разлика от Средния запад не представлява един регион, а много в едно цяло.” [8]

Тази многоликост на Юга дава мотивировка за Кинг да осъзнае не само безнадеждна анахронизъм на южняшките порядки, но и бурното навлизане на северните търговско-парични отношения. И когато Севера, заличил феодалното робовладелско общество на Юга, побеждава във войната, се появява въпросът за пътя на страната занаяпред. Оказва се, че “... делото на свободата не се е придвижило кой знае колко. В покорените щати се установява строй, за който поетът казва: “Вместо веригите на старото иго измислиха хората нови вериги.” Земевладелската върхушка отстъпва мястото си на финансовата.” [9]

Кинг не приема, че само янките са олицетворение на Америка, защото и победеният Юг има дял в културната мисия на Америка. Кинг дава и личен пример – като писател и общественик. Тя не толерира изкуственото разделение между Севера и Юга, а заинтересоваността за страната, както и приноса на всеки гражданин за развитието на Америка.

Това е повод за Кинг да демонстрира тази разноликост на Юга, която познава в детайли. Дори и след Първата световна война Грейс Кинг пише за проблемите, съпътстващи възстановяването на Юга и е възвестител на истинската му история – история, която е перманентно тревожна, но и безмерна като послания.

Заради това с право се отбелязва, че „литературният регионализъм се проявява главно под формата на скеча или на краткия разказ... защото тази форма е станала двигател за разказването на истории за жени, за които значимото в живота е много повече от женитбата... за жени, които се грижат за себе си.“ [10]

Ако се доверим на думите на Линкълн, че Хариет Бичър Стоу, с романа си “Чичо Томовата колиба” (1852), е първопричина за Гражданската война в Америка, то бихме могли да изтъкнем, че родената през същата година Грейс Елизабет Кинг става поддръжница на каузата за един модерен Юг, отърсил се от робството и устремен към бъдещето – не към закостенялостта на южняшката статичност и екзалтирано превъзнасяне на миналото, а към общочовешките принципи като свобода и равнопоставеност – принципи, залегнали в ценностната система на всеки рационален американец, без да се изпада в крайността на Хенри Неш Смит и неговата “логика на южняшкото различие”, разединяваща страната на южни и северни концепции за живота. В това отношение Кинг силно се отличава от писател като Томас Нелсън Пейдж, за когото загубената война е “загубена кауза”, а разбирането му за света намира отражение в мъка, блянове, но и в носталгия по погубената галантност и изтънченост на едно аристократично общество. [11]

От друга страна, показателен е фактът, че при Кинг един от “изтънчените” застъпници на Юга, от разказа ‘A Drama of Three’ (1892), е генерал Б. (популярен само с инициала си, т.е. с липсата на идентичност). Той е своеобразен изразител на отиващото си съсловие от бивши южняци-величия и поради тесногърдието си не проумява новоустановения ред в САЩ, не може да се впише в него и е шокиран, с цялата комичност на поведението си, от новия “режим”. Още по-голям удар за него е това, че не му е даден политически пост, че е забравен от всички. В очите на генерала персоналната “драма” се е видоизменила във вид апокалиптично бедствие. ‘A Drama of Three’ е близък по възрение и със сходен сюжет с друг разказ на Кинг – ‘A Delicate Affair’ (а отчасти и с ‘The Old Lady’s Restoration’). И в двете произведения се получава усещане за повея на иронията. Кинг влиза в допир със сарказма на Рут Стюарт, съчетан с носталгията по миналото, защото настоящето не предлага много – то е осяяно със спомените за старата слава и с реалността на последвалите бедни, безотрадни дни. Тази анахронична гледна точка, която хвърля светлина върху изискаността само на белите богаташи, но е безучастна спрямо поробените негри и дори спрямо обеднелите бели южняци, отстъпва пред хуманността на автори като Грейс Кинг.

Един от най-вълнуващите литературни образи на Кинг е този на поробената, недъгава, безмълвна героиня-афроамериканка Литъл Маами от разказа ‘A Crippled Nore’, която, осланяйки се на инстинктите си, става най-добрата детегледачка, компенсирайки липсата на човешка, на майчина нежност с грижите, давани от нея за чужди деца и възрастни. Литъл Маами е и един от протагонистите (първенстваща е перспективата, че гледната точка е тази на афроамериканката), които преживяват тежко войната, но след нейния край със себеотрицание оказват помощ на осакатените. Така авторката дава тласък в изграждането на аналогични персонажи в по-нататъшното развитие на американската литература.

А Кинг, както и героинята ѝ, преживява Гражданската война; войната, която е най-кръвопролитното събитие за Съединените щати, най-унищожителната трагедия. На сходни мотиви се натъкваме и в импозантната поезия на Уолт Уитман. Но за Грейс Кинг остават и личните спомени от войната – нейният Ню Орлиънс е една от победите на северния юнионистки флот.

Сред най-известните творби на Грейс Кинг са “Monsieur Motte” (1888), *Balcony Stories* (1892), *New Orleans, The Place and the People* (1895), *The Pleasant Ways of St. Médard* (1916), *Memories of a Southern Woman of Letters* (1932) и други. Знаковите ѝ произведения, в своята цялост, са три романа, три колекции с разкази, две новели, две биографии, една автобиография, една драма, както и немалко статии.

Балконът е съществено елемент в разказите на Грейс Кинг. Използван е като заглавие на прочутия ѝ сборник, защото именно там жените от Юга (но не мъжете) прекарват голяма част от своето време (в бели дрехи – алюзия към белите им души) сред прохладата на вечерта. Тя е разтухата, за която жените са жадували сред разговорите за старото време, за старите приятели. Прилагателното “стар” е употребено неколкократно и носи със себе си нота на носталгия по отлетялото време, но е романтична нагласа и за неизречените им копнежи.

Тези жени са силни със сегашния момент, случващ се на балконите, сред историите, приказките и спомените. Но миналото е и настояще за жените; то се преплита с непосредствения момент и проблясва в открития, достолепен живот на Юга, съдържащ в себе си бързотата на всяка емоция, вълнение или на всяка съдба. Това е и настояще, обрисувано не като неизкристилизирана темпоралност, а като най-ценното на света – децата. Грейс Кинг се прекланя пред силата на жената-майка. Писателката ни разкрива как с майчината любов и закрила децата се чувстват неприкосновени. В общество, което е дълбоко религиозно и богобоязливо, тези деца не се страхуват дори от Бог. Тази констатация придобива сила в творенията на Кинг, тъй като светът, времето и майчиният опит са безкрайни – те са всред контурите на една плоскост и се допълват. Основното постижение на *Balcony Stories* обаче е стилът на поредицата – стил, напоявяч Чехов и Катрин Мансфийлд по неизказаното, по оставащото под повърхността. [12]

Онова, което най-всеобхватно прави Юга неповторимо място за живеене проличава преди всичко в осигуряването на “... романи, които са реални и общодостъпни”. Само в Юга като че ли е възможно “... Всяка жена да намира свой собствен начин на избор на истории и на връзка между тях”, а сублимното във всичко това е самобитността на американския юг – “Всяка история е различна... всяка има някаква неподражаема и несравнима прочувственост.” [13]

Факт е, от друга страна, че краят на XIX век е същински вододел в историята на САЩ, ситуиращ я в ролята на водеща индустриална нация в световен мащаб. Повдигат се въпроси от първостепенно значение: правата на отделните раси, правата на жените, спазването на гражданските свободи на фона на отмененото през 1865 година робство и интеграцията на вече свободните афроамериканци в обществото като равноправни субекти. Това е време на културно несъгласие с надигащата се сила на материализма и постоянното виждане в неговите облаги. Негодуванието си срещу подобно възприятие към живота ще видим, например, във втория роман на Кейт Чопин от 1899 година *The Awakening*.

Грейс Кинг, от своя страна, е активна в усилията си за равно начало между мъжете и жените в южните щати на Америка (и затова членува в асоциацията “Равни права”); тя е сред радетелите за предоставяне право на жените да гласуват. В този план Кинг поддържа контакти с влиятелните фигури на посоченото женско движение – Елизабет Лайл Саксън и Каролайн Мерик, но трасира пътя и към дейно участие на американската жена в общественния живот.

Кинг открива Южната женска асоциация за политическо и икономическо развитие (през 1917), а над тридесет години неуморно работи за историческото

дружество на Луизиана. Писателката е заплена от историята и пише авторитетно за отличителните белези на щата. Изпъкват трудове като *Publications of the Louisiana Historical Society*, на които тя е съставител в продължение на двадесет и две години, списанието *Louisiana Historical Quarterly*, което тя инициира през 1917. Кинг създава и исторически трактати като *A History of Louisiana* (1902), *Stories from Louisiana History* (1905), *Creole Families of New Orleans* (1921) и други.

Грейс Кинг ревностно присъства и в културния живот на своя град. В дома си тя поставя основите на престижен за Юга литературен салон. Кинг застава и зад основаването на въздържателни дружества; самата тя е член и на Християнския женски въздържателен съюз.

Към неимовените дарования на Кинг можем да прибавим присъщата за южняшкия темперамент сантименталност, обединена с нежеланието ѝ да бъде възприемана като т.нар. *New Woman* от периода на модернизма в Америка, както и на новите нрави и социални предпоставки, благоприятстващи изкачването му на сцената. Кинг не бихме уподобили и с феминисткото гледище (въпреки нарасналия интерес от страна на актуалните феминистки изследователски търсения към нейната литературна и обществена дейност), а като ярък представител на литературния живот на Луизиана. Кинг обаче отстоява докрай и принципите си на прогресивна писателка от Съединените щати, чийто глас е достатъчно отчетлив в цялата страна. Така ликът ѝ надскача междата на регионализма и завоюва национално признание.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Писателката и хуманистката Грейс Кинг става свидетел на два коренно различни свята – този на довоенното южняшко плантаторство и на невиджания индустриален бум на Севера. Онова, което Кинг майсторски въплътява в творчеството си, онова, което преимуществено описва, е Юга, погледнат от вси страни. Но тя не пропуска и още един централен реквизит – влиянието на новия начин на живот, настъпил с промените след Гражданската война. Кинг стига подалеч от войната и обхваща многостранните аспекти на морала, бита и манталитета в американския юг на границата между две епохи. Епохи, които ще я удостоят к място в националната литературна съкровищница.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Heidari, M. W. (ed.) *To Find My Own Peace: Grace King in Her Journals, 1886-1910*. University of Georgia Press, 2003, p. xix
- [2] Ammons, El. and V. Rohy. (eds.) *Introduction to American Local Color Writing, 1880-1920*. Penguin, 1998, p. xxviii
- [3] Flora, J. M. and L. H. Mackethan. (eds.) *The Companion to Southern Literature: Themes, Genres, Places, People, Movements and Motifs*. Louisiana State University Press, 2002, p. 201
- [4] Taylor, H. *Gender, Race, and Region in the Writings of Grace King, Ruth McEnery Stuart, and Kate Chopin*. Louisiana State University Press, 1989, p. 83
- [5] Wood, A. D. Quoted in: *To Find My Own Peace: Grace King in Her Journals, 1886-1910*. M. W. Heidari. (ed.) Athens and London: University of Georgia Press, 2003, p. xx
- [6] Вж. Moss, El. *Domestic Novelists in the Old South: Defenders of Southern Culture*. Baton Rouge and London: Louisiana State University Press, 1992, pp. 26-28
- [7] Мичъл, М. Отнесени от вихъра (книга първа), Народна култура, С., 1986, с. 502
- [8] Reed, J. S. and D. J. Singal. (eds.) *Regionalism and the South: Selected Papers of Rupert Vance*. The University of North Carolina Press, 1982, p. 43
- [9] Палиевски, П. "Маргарет Мичъл и нейният роман". Предговор към българското издание на "Отнесени от вихъра", Народна култура, С., 1986, с. 10
- [10] Fetterley, J. Quoted in: Engelhardt, El. S. D. *The Tangled Roots of Feminism, Environmentalism, and Appalachian Literature*. Ohio University Press, 2003, pp. 109-110

[11] Cunliffe, M. "The Conditions of an American Literature". In: *American Literature to 1900*. Marcus Cunliffe. (ed.) Penguin Books, 1993, p. 13

[12] Вж. Bush, R. *Grace King: A Southern Destiny*. Louisiana State University Press, 1983, p. 143

[13] King, G. "Balcony Stories" (Author's Edition). The L. Graham Co., 1914, p. 1

За контакти:

Ас. Росен Трайчов Велчев, Департамент "Чуждоезиково обучение", Нов български университет, тел. 0888/77 56 22, e-mail: rvelchev@abv.bg

Докладът е рецензиран.